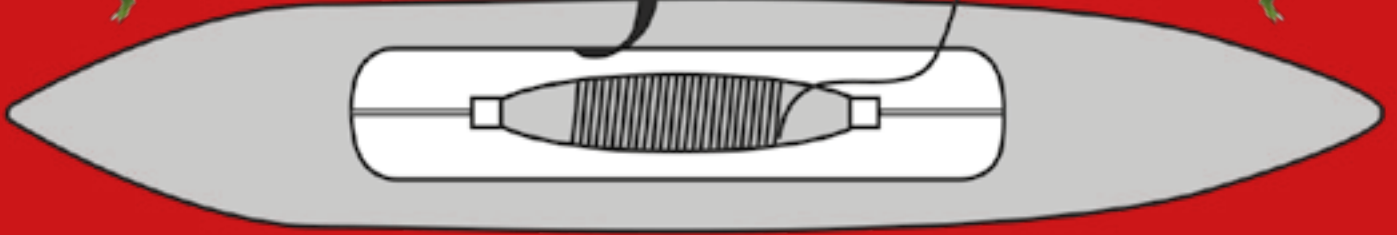

Skytillen

Medlemsblad for Romerike Historielag

Historielagets Hus

Besøksadresse: Vestvollveien 54,
som er sidebygningen på Skedsmo
prestegård ved Skedsmo kirke.

Åpningstider

Hver torsdag fra kl. 10:00 - 16:00

Postadresse

Romerike Historielag, postboks 175
2021 Skedsmokorset.
Bankkonto: 1321.62.49857
Org. nr: 971 266 899

Hjemmeside/e-post

www.historielag.no

rohist@online.no

Telf. 63878890/48297462

Trykkeri

Trykkpartner AS, Oslo.
Trykket i 2500 eksemplarer

Redaksjon formidling

post.skytilen@gmail.com

Tom O. Halvorsen

thalvors@online.no

Aud Siri Hønsen Huseby

aud.siri.huseby@gmail.com

Ellen J. Lerberg

ellen.lerberg@nasjonalmuseet.no

Bente Arnesen

bia5@online.no

Lillian Mobæk

lilmobe@online.no

**Stoff-frist til neste Skytilen
22.01.2024**

Forsidebilde:

Nisse i hundehuset og forskremt bikkje.
Andreas Bloch var en norsk karikaturtegner,
maler, illustratør og kostymetegner. Han var
utdannet ved Knud Bergslisens malerskole og
kunstakademiet i Düsseldorf.
Du finner Andreas Bloch julekort og
nyttårskort på side 3 og 14 i miniatyr. Jule- og
nyttårshilsenene side 7, 17 og 21 er fra privat
samling.

Fra innholdet:

Lederens spalte	3
Ei to eller tå	3
Gustav Wentzel i Høland	4
Høland prestegjelds skolehistorie ..	6
Lokalturer Stenersby skolekrets i Søndre Høland	8
Å tusse – tusser - har tussa	11
Svaret på «Hva er dette?»	12
Eid i Høland	13
Historie om nissen, fra Høland	14
Smultringer til jul	15
Gammel skog funnet under bygging av rv. 120	16
Melkeringer og rømmekoller	18
Magnus Lagabøters landslov	19
Blodklubb	21
Felttjenesteøvelsene mellom Nitelven og Vormen 1907	22
Juleball i Skedsmo fra 1955	25

Lederens spalte

Gjennomsnittsalderen i historielagsbevegelsen øker. Men på et område har historielagene vært flinke. Kvinneandelen i styrene har økt i motsetning til andre frivillige foreninger.

En «gammel» rapport «Organisasjonslandskap i endring» beskriver utviklingen fra 2009 - 2019:

Kvinnens representasjon i lokallagenes styre svekkes. Andelen kvinnelige styreledere falt fra 37 prosent til 32 prosent, og andelen kvinnelige styremedlemmer falt fra 49 prosent til 44 prosent.

Flere lag har medlemmer med etnisk minoritetsbakgrunn. Andelen lokallag som har medlemmer med etnisk minoritetsbakgrunn økte fra 45 prosent til 56 prosent.

Tegn til «forgubbing av medlemsmassen»? En økende andel lokallag har en medlemsmasse med tyngdepunkt i alderen 51 år eller eldre.

Men så kom pandemien. Historielagene er i full gang med sitt arbeid igjen. Det gjøres mange gode historielagsprosjekter. Kulturarven blir formidlet. Kulturarven er all kulturen vi har arvet etter generasjonene før oss. Både fysiske gjenstander og kulturuttrykk som sanger, eventyr, mat, kunst, dans og litteratur blir formidlet.

Men hvem formidler vi til? Er vi i ferd med å skape et ekkokammer? I følge forskning.no er det møteplasser på internett der du ikke treffer folk med ulike meninger, men folk med samme meninger. Gjelder dette medlemsmassen i historielagene?

Når det gjelder organisasjonsarbeid i historielagene anbefaler vi hjemmesiden til Frivillighet Norge. Ta en titt i verktøykassen deres: <https://www.frivillighetnorge.no/>

God Jul!

Ei to eller tå, flere ter eller tær og alle tene eller tærne

Av Bente Arnesen

Hva folk kaller ei to eller flere er veldig forskjellig. I familien min sier vi dette, fra storta og nedover:

«Totill, titill, tellarot, mangelfrø og stompen». Stompen er altså lilletoa.

En samlebetegnelse på alle tærne har vi to varianter av. Storebror og jeg sier «tottelottne», mens lillebror sier «lidline». Åssen vi har klart oss gjennom barndommen med så rare og forskjellige navn kan vi lure på.

Bildet er av lidline eller tottelottne til yngste skudd på stammen. Kasper heter han, er ti måneder, og hva tærne hans kommer til å hete er vanskelig å forutse.

Gustav Wentzel i Høland

Av Ellen Lerberg

Gustav Wentzel (1858-1927) fikk sin første utdanning som kunstner hos Knud Bergslie og ved Tegneskolen. Siden planen var at han skulle bli arkitekt, hadde han allerede fått svennebrev som murer. Wentzel ønsket heller å jobbe som bildekunstner, og hans uttrykksform preges av et realistisk formspråk. Blant hans motiver er det særlig interiører som peker seg ut. Det kan være fra borgerskapets hjem, fra håndverkeres verksteder eller fra Wentzels eget hjem.

Wentzels mor kom fra gården Grepperud i Høland. Hit reiste Wentzel tilbake ved flere anledninger, og fra tidlig 1880-tall finnes flere malerier med motiver fra morens barndomshjem. Det mest ikoniske er nok bildet som har fått tittelen *Mors seng*, datert 1879. I en nesten fotorealistisk stil har Wentzel framstilt en stolpeseng i et hjørne av et rom. Ved enden av senga står et skap. Ingen møbler eller andre objekter står foran senga. Med en naturtro fargebruk og rik detaljering framstår morens seng nærmest som et monument; en hyllest til moren og hennes opprinnelse.

*Bildet over:
Mors seng
1879.
Eier:
Nasjonal-
museet.*

*Gustav
Wentzel med
sønnene
Jørgen og
Bjørn
ca. 1900.*

*Fotograf:
Ukjent.
Offentlig
eiendom.*

I maleriet *Kjøkkeninteriør* fra samme besøk på Grepperud, er det en annen type komposisjon vi ser. Her lar Wentzel uterommet være en del av interiøret. De åpne dørene og vinduet slipper dagslys inn over møblene og rommet og gir oss en opplevelse av eksteriøret på samme tid. Men, lyset som kommer inn legger også deler av rommene i skygge, og dunkelheta kan sette fantasien i sving hos betrakteren; hva befinner seg der i skapet bak døra?

På sin første separatutstilling i 1890, viste Wentzel fire malerier med motiv fra Grepperud, og de er gode eksempler på hans evner til å framstille både enkeltobjekter, legge opp komposisjon og framstille de ulike lysforholdene.

Til høyre:

Kjøkkeninteriør 1879

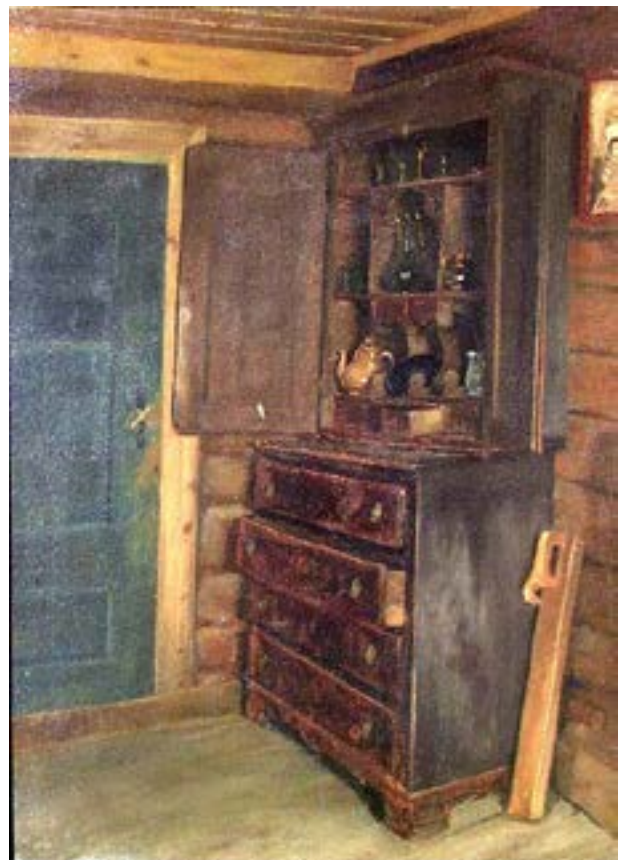
Nedenfor:

Føderådsfolk 1888

Nedenfor til høyre:

Interiør fra Grepperud 1879

Alle bilder tilhører Nasjonalmuseet.

Gustav Wentzel har en stor produksjon, og det er særlig hans interiørframstillinger som har blitt stående. Kvaliteten på maleriene hans kan være varierende, men hovedverk som *Frokost* står sterkt i norsk kunsthistorie.

Gustav Wentzels mest kjente maleri er nok *Frokost*. I en skildring av en rolig stund rundt frokostbordet med en lillebror og moren. Her viser Wentzel virkelig sin evne til å eksellere i framstilling av detaljer, og på en svært imponerende måte ser vi refleksen i morens gifting, i porselenskoppen, merker oss detaljer som krok Piper på veggen, potteplanter som klatrer ved ovnen og ikke minst datidas måte å skjære brød. I bakgrunnen ser vi inn i neste rom, og her er det verdt å merke seg motivet på den tidsriktige rullegardina som holder sommerdagens sollys ute.

Høland prestegjelds skolehistorie

Av Eva Marie Gran

Her er den, skolehistoria vår i Høland prestegjeld, som mange har engasjert seg i - lenge. Og boka lanseres på Gamle Høland prestegård på Løken mandag 4. desember. Boka koster kr 390, og vil bli solgt på stands på Hemnes, Løken, Bjørkelangen og Setskog lørdag 2. og 9. desember. I tillegg vil boka selges fra Norli Bokhandel på Bjørkelangen, samt kan bestilles fra kasserer i Høland Historielag: gerd.fagersand@live.no

Det har vært et langt lerret å bleke. Olaug Fostås (1936-2021) startet bokprosjektet i samarbeid med Høland Historielag og Setskog Historielag for ca. 15 år siden. Dette skulle være skolehistorien for Høland prestegjeld. For den gang, langt tilbake i historien, så omfattet Høland prestegjeld både Høland og Setskog. I 1905 gikk Setskog ut som egen kommune, og i 1924 ble Søndre Høland og Nordre

Høland etablert som egne kommuner. Fra 1966 en del av Aurskog-Høland kommune, sammen med tidligere Aurskog kommune, og fra 2020 Rømskog kommune.

Det ble samlet inn bilder og dokumenter, gamle klassesdagbøker og diverse beskrivelser ble studert, og Olaug startet å skrive i samarbeid med skolebokkomiteen. Men hun greide ikke å fullføre sin store

Parti af Bjørknes Skole, Setskogen

Kort av Bjørknes skole Setskogen. Fotograf: Ukjent

drøm om å samle skolehistorien i Høland prestegjeld mellom to permer. På slutten av 2021 la hun inn årene, og tilbake sto mange kofferter med bakgrunnsmateriale og en bildebase.

Høland Historielag tok initiativ til å fullføre bokprosjektet og sammen med Setskog Historielag var det ikke vanskelig å finne personer som var villige til å yte sine bidrag til at dette kunne gjennomføres. Det ble etablert ny skolebokkomite, som i løpet av det siste året har lagt bak seg et betydelig arbeide.

I Olaugs ånd starter boka med Tøyengullet

som ble funnet på slutten av 1800-tallet. Temaene fortsetter gjennom statens og kirkens innvirkning på samfunnet, konfirmasjon, omgangsskole, oppstart av fastskolene og bokas hoveddel er kretsskolene. Her kan vi bl.a. lese om sentralisering, som ofte var et ømtålig emne, og det kikkes innom husmor- og framhaldsskolen. Videre kommer innføring av ungdomsskolen, og i de siste kapitlene fullføres skolehistorien med de to videregående skolene, Bjørkelangen og Kjelle, selv om dette er fylkets ansvar.

Vi håper at leseren vil motta stoffet med gjenkjennelse, forståelse og velvilje.

Lokalturer Stenersby skolekrets i Søndre Høland

Tekst: Ingar Krogh

Lengst sør i Aurskog-Høland, i sørenden av Hemnessjøen, og nærmest omsluttet av Østfold, ligger Ydersbond. Grenda deler til kommunene Marker og Indre Østfold (begge de tidligere kommunene Eidsberg og Trøgstad), og på det smaleste er det kun knappe 1500 m som deler mot det øvrige Akershus. Ydersbond ligger i den tidligere Stenersby skolekrets som i dag består av rundt 60 husstander.

Ved et arrangement på Grendehuset, ble det nevnt at det skulle vært moro og vært på en del av de gamle plassene i grenda. Dette hadde jeg tenkt på en stund, og etter litt betenkningstid kontaktet jeg Ydersbond Vel - de tente på ideen. Stenersby skolekrets ble satt som fysisk begrensning med noen få avstikkere til interessante steder.

Ingar Krogh. Foto: Privat

For å skape interesse la vi blant annet ut teksten nedenfor på Ydersbond Vels Facebookside:

«Mange av oss har vært i London, Paris, Berlin og Roma, men ikke på Tuten, Killegård, Åser og Smeby. Vi har vært i Nidarosdomen, men ikke i Trollkjørka,

vært i Eiffeltårnet, men ikke på Oppskot. Noen har kanskje vært på den kinesiske mur, men knappe på Basmos murer. Man har kanskje besøkt Stonehenge, men aldri vært ved Kalestein. Noen har til og med vært i Yellowstone, men aldri på Fredås. Fokkenborg var brennevins- og forlystelsessted i hine hårde dager, men levde neppe opp til Reperbahns rykte. Våre steder kan nok ikke sammenlignes med stedene som er nevnt over, men våre steder er rett på utsiden av vår egen dør og helt gratis å oppsøke.»

Grovkartleggingen fortalte oss at vi kan få til 12 til 15 turer med variert og godt innhold. Vi fant ut at en passende frekvens var 1 tur i kvartalet. Husmannsplasser må besøkes, og det er anslagsvis 30 av dem hvor det ikke lenger er hus igjen og noen steder knappe steinrøyser å finne. Vi kjenner til tre steder det har vært sag, noen rester etter kverner, ei seter og et par jettegryter som vi kanskje finner igjen. Det er minst tre gravhauger og to gravrøyser fra jernalderen, samt et svært gammelt nydyrkningsfelt i kretsen.

I skogsområdene har vi flere særegne steder, nyere og eldre kulturminner, og steder det knytter seg spesielle historier til. Heriblant kan vi nevne utsiktstårn, uberørte områder, spesielle steinblokker, «Trollkjørke», oppkommer, oppmurte hesteveier, innslåtte initialer og årstall, verp med mere.

Selve rosinen i pølsa er Basmo Festning, en av de Opplandske befestninger, sammen med Blaker og Skognes skanse samt Christiansfjeld ved Elverum. Det var kun Fredriksten, Basmo og Kongsvinger som var rene grensefestninger. På det meste var det 24 kanoner på festningen, og under krigen i 1717 var det cirka 1350 mann forlagt på og rundt festningen. Festningen ble trolig påbegynt rundt 1680, og det var mer eller mindre kontinuerlige bygge- og reparasjonsarbeider i de 65 år festningen eksisterte. Det var cirka 40 hus på festningsområdet og omfattende

utenverker. Selve tårnet på toppen av festningen var anlagt på var hele fem etasjer og 18 meter høyt. Det knytter seg selvfølgelig mye historie til og om et så stort anlegg i ei søvning jordbruksbygd.

*Basmo festning mot øst.
Foto: Tommy Gildseth, CC BY-SA 4.0*

For øvrig har vi nyere krigsminner i forbindelse med tre større flyktningeruter som gikk gjennom grenda, og våpenslipp til Hjemmefronten under siste krig.

Idrettslaget Fram ble stiftet allerede i 1908 på Ydersbond og er dermed det nest eldste idrettslaget i Hølandsbygdene. Rundt «krysset» knytter det seg historier til skolen, butikken og rutebilvirksomheten. På Ytre Hemnes Samfundslokale, som fortsatt kan skimtes, var det basarer, fester, kino og ikke minst tilstelninger etter idrettsarrangement som skøyte-, ski- og skytekonkurranser. Bygdeveien og isen på Ydersbondvika ble brukt til travkonkurranser.

Container som ble brukt til våpenslipp. Inskripsjon øverst: Flyslipp ved Høgåstjern 27.11.1944. Foto: Privat

Som kilder bruker vi muntlige kilder samt skriftlige fra private arkiver og dokumenter. Bygdeboka fra 2007 gir mye informasjon samt at det er en del skriftlig materiale rundt Basmo festning. Vi er svært heldige som har hatt folkeminnesamler August Krogh (1850–1944) i kretsen og mange av hans folkeminner kan knyttes til personer og steder, disse bruker vi aktivt. For øvrig henter vi informasjon fra SHIUL's jubileumsbok, Svensketrakikken av Ragnar Ulstein, boka om Haldenvassdraget: Der skogen suser milevid, Norske Gårdsnavn av Rygh og materiale utgitt av Trøgstad Historielag med mere. På turene forteller vi om gårdsnavnenes opprinnelse og opphavet til andre navn så langt vi greier å skaffe dette tilveie.

På vår første tur besøkte vi Generalknausen, hvor historien sier det ble skutt en svensk general med kanon fra Basmo. Historien sier sågar at han ble skutt tvert av på midten. Til stor begeistring for deltagerne, spesielt de yngste, kunne vi vise frem en ekte tre pounds kanonkule fra festningens dager. Dette er samme kaliber som kanonene utstilt på Basmo i dag. Deretter så vi et innhogd merke i fjellet på Tangenberget som viser Øgderens (et annet navn på Hemnessjøen) høyeste reguleringspunkt. Øgderen er for øvrig Haldenvassdragets nest største reguleringsmagasin med sine 18,7 millioner liter. Tangenberget har sitt navn fra husmannsplassen Tangen som lå på stedet. Av Tangen er det ikke tufter å finne, men navnet lever videre gjennom Tangenberget og villaen på stedet som heter Tangen.

Deretter en kort spasertur til Kopperudsaga, som ble drevet med vannturbin. Det ble skjært der så lenge som til midt på 50-tallet og kanskje frem mot 1960. Det har vært sag her svært lenge, og minst fra 1861 hvor rettigheten ble delt mellom Øst og Vest Kopperud. Det betyr at det opprinnelig trolig var ei oppgangssag. To store flyktningeruter passerte Kopperud og Kopperudsaga under siste krig. Først ruta «Bonden» som ble etablert allerede i september 1941 og

var i virksomhet frem til nyåret 1944, hvor losen og mesteparten av et flyktningefølge ble tatt ved Setervika under kryssing av Rødenessjøen. Losen var Hans Sørli, som hadde fulgt utallige flyktningefølger, var bonde på Kopperud og bestefar til dagens eier. Etter at «Bonden» sprakk, ble det etablert ei ny rute med navnet «Fossen» som var i virksomhet frem til krigens slutt. Den lokale losen her var Åge Mortensen, som bodde på Fokkenberg. Han skal vi høre mer om på en senere tur.

Trøgstad Historielag anslår at mellom 1200 og 1500 flyktninger ble loset over på disse to rutene, og vi vet med sikkerhet at både Robert Levin og Erik Bye passerte her. De aller fleste gikk over dammen på Kopperudsaga som vi passerte.

Deretter gikk vi til husmannsplassen Tuten. På folkemunne ble plassen kalt for Rastuten. Eierne som het Hans var ikke noe glad for navnet og trolig på 1860-tallet en gang skjedde følgende: «Mannen som bodde der ble lei navnet og ville ha døpt det om. Han kjøpte seg en fempotting med brennevin, og ba til seg naboene for å døpe om plassen. Ja, det gikk bra helt til det var slutt på brennevinet. Da reiste en av dem (Svend Tømmermann) seg og sa «Tønna er tom, og tappet tør. Du skal hete Rastuten nå som før.»

En pott er 0,9651 liter og ikke vet vi hvor mange naboer det var, men det kan ha vært et lystig lag.

Uansett har nok husmannen på Tuten vært driftig da det er tydelige og til dels fine steingjerder på begge sider av den lille dalen. Hustuftene er også tydelige.

Deretter gikk turen til neste husmannsplass som var Høyendal. Her er det ikke mye tufter å finne, men det er flere nedskrevne historier om husmannen her.

«Duemelk er kostbar» kom som særmelding fra London Radio på kvelden den 25. november 1944 og betydde at slippgjengen fra Milorg måtte være på plass påfølgende kveld. Neste natt var ni

karer fra sydenden av Hemnessjøen på plass på Fuglemosen/Høgåsen klare til å ta imot slipp. De hørte flyalarmen fra Mysen lenge før de hørte fly. Flyet kom inn fra sørøst fortsatte forbi mot Skulerud, snudde og kom tilbake fra nordøst. Containere og pakker dalte ned, ble ryddet bort og gjemt. Det tok to dager å gjemme bort alt før kara bega seg hver til sitt. Det kom snø som dekket spora – noe de sikkert var glade for. Bygdekinoen på Ydersbond var akkurat ferdig da flyet kom, så det var nok ingen stor hemmelighet det som hadde foregått. Det er satt opp en minneplakett og ei informasjonstavle nær slippstedet.

Bål og pause hører med. Det ble en lang og fin rast ved Mellomre Nesdamtjern.

På veien tilbake gikk vi over dammen på Mellomre, som var det nest største magasinet til Kopperudsaga. Vi passerte ei beverhytte på vei langs Nedre Nesdamtjern på vei til dammen der. Det er en ganske stor dam. Rett på nedsiden av utløpet finner man rester etter ei gammel kvern. Det er nevnt kvern på Kopperud i 1666, 1803 og 1819. Det er ikke beskrevet hvor denne sto, men at det har stått kvern her er sikkert. Lokale folk kan huske det sto en halv møllestein reist opp mot ei furu på stedet. Denne er ikke lenger å finne.

Gravrøys på Høgåsen med utsikt over Hemnessjøen. Foto: Privat

I skrivende stund planlegges tur nummer to og av det interessante på denne turen

skal vi se to gravhauger fra jernalderen, husmannsplassen Myra hvorfra det er ei dramatisk historie, Kalestein som har sitt navn fra Karl XII, husmannsplassen Mosen hvorfra vi har ei god historie om husmannen Nils, gravrøysene på Høgåsen med flott utsikt over Hemnessjøen og den flott oppstabilede hesteveien i Høgåsen. En og annen godbit til har vi på lager.

Hesteveien i Høgåsen. Foto: Privat

Det er tydelig at slike enkle og lokale tiltak skaper interesse og nysgjerrighet hos mange. Det har dukket opp mange

historier som kan gå i glemmeboka, og som vi ønsker å dokumentere.

Blant annet har det kommet en livlig beskrivelse av da Sir Alec Guinness og William Holden besøkte Ydersbond i form av fremvisning av filmen Broen over Kwai en varm og lummer augustdag i 1960. Fjernsynet var ikke kommet og levende bilder var fortsatt ikke dagligdags. Med en fremviser og de derved mange pausene i forbindelse med rullskift var en del av det hele, og pausene ble benyttet til bl.a. inntak av medbrakt styrkedrikk. Det gikk fint helt til nest siste rullskift. Da ble det uvær og påfølgende strøbrudd som gjorde at noe helt annet enn filmen kom i fokus... Bygdekinomaskinisten fant det best å trekke seg tilbake i sin svakt kremgule folkevognbuss medbringende både fremviste og uviste filmruller. Hele denne historien vil komme på en senere tur.

Det er tydelig at lokalturer fenger, og vi vil dokumentere og ta vare på historiene for nye generasjoner med Ydersbondinger. Historier fra 40-, 50- og 60-tallet begynner allerede å bli gamle og må tas vare på før enda mer blir borte i glemmelsen.

Å tusse – tusser - har tussa

Av Bente Arnesen

Nå tusser det, - sa je.

He, - sa dom are.

Å tusse, tusser, har tussa, det begynner å bli tussemørkt, - sa je.

Åhh, - sa dom are da.

Nei, nå går je og hviler skomt, sa je.

He, - sa dom are enda en gong.

Ja, det er skomringstimen og da er det godt å hvile litt før lysene tennes, sa je.

Svaret på «Hva er dette?»»

I forrige nr. av Skytilen spurte vi «hva er dette?» Vi fikk flere svar og forslag, men et skilte seg ut. Først kom han med navnet «darning loom». Så kom navnet. Stoppeapparat. I tillegg kom en annonse fra Langesund Blad lørdag 19. juni 1920. I denne tids fokus på gjenbruk, og å reparere ting kunne dette være et kjekt verktøy. Takk til alle som svarte. Premien er sendt til vinneren.

Netop ankommet!

En nyhet for Husmoren

Motto:
IND I ALLE HJEM

er vort nye stoppeapparat. Med dette apparat kan man stoppe strømper, tøy etc. forbausende let og aldeles som nyvævet. Hele arbeidet utføres kun med nogen faa haandgrep og blir saaledes en fornøielse.

Man opnaar med dette apparat en ensartet utførelse av alle stoppearbeider, som forekommer i husholdningen. Likeledes blir arbeidet holdbart og ser ut som nyt.

Tidsbesparelsen og skaanselen for øinene bør heller ikke oversees.

Ingen fortvilelse mer over den fulde stoppekurv.

Stoppearbeidet blir en fornøielse, hvor det praktiske stoppeapparat hjelper husmoren. Ethvert skolbarn kan stoppe strømper etc om mer eller mindre beskadiget, en eller flerfarvet, fuldstændig som nyvævet. Anvendelsen av apparat er meget let, og behandlingen er den samme enten det er strømper eller tøy etc. Talrige anbefalinger er indløpet og tusinvis av apparater er i bruk.

Vi vil kun hitsætte, hvad etpar av vore kunder skriver:

SONECAR, Stavanger!

Fjøsanger 19-9-18.

Takker for tilsendte hændige stoppeapparat og ber Dem tilsende mig 6 stk. pr. omgaaende. Jeg hadde aldrig trodd det skulde bli saa morsomt at stoppe strømper.

Ærbødigst Fru Astrid Michelsen.

SONECAR, Stavanger!

Det tilsendte stoppeapparat er jeg meget fornøid — især paa store huller er det udmerket, vil nu nødig undvære det!

Stavanger, 30. mai 1919.

Ærbødigst Fru Gudrun Jørgensen.

Læs hvad kjendte blade skriver: Ukebladet „Hjemmet“ i nr. 24: Et stoppeapparat: Vi henleder husmødrenes opmærksomhet paa, at der er kommet i handelen et apparat til at stoppe tøy. Uten tvil vil det bli en ren nødvendighets gjenstand i hjemmet, da det sparer tid og mœie og utfører arbeidet smukt og ordentlig!

„Hjemmenes Vel“ og „Husmoderen“ i nr. 43: Et stoppeapparat som er kjært og godt er „Sonecar“. Det stopper de fineste huller og egner sig derfor især til knær paa strømper, duker, servietter og haandklær, — kort sagt alt som skal ha jevne kanter. Men det kan ogsaa med fordel brukes til strømper, saa vi anbefaler det trygt.

Mot værdiløse efterligninger advares. Apparatet leveres med prøvearbeide og nølægtig bruksanvisning for kr. 4,50 pr. stk. plus porto. Sendes mot efterkrav i den række, ordres indløper.

Eneforhandling for Norge: **SONECAR, Stavanger.**

Behag ved bestilling at opgi bladets navn.

Eid i Høland

Av Bente Arnesen

I forrige nummer av Skytilen, nr. 3-2023, har jeg et lite stykke om tyven Bent Andersens ublide skjebne. Han var bare 15 år da han blei hengt etter gjentatte tyverier. Han stjal fra bønder i Rælingen og der omkring, han stjal i Fet, i Aurskog og i Høland. Blei først tatt på Brevik, kanskje den gården som ligger i Enebakk, rømte derifra og kom seg til Fallers i Fet, rodde over Glomma, gikk til Blaker og Urskog (som det het i 1678) hvor han stjal en hest og rei til Halvorsrud (Lierfoss) og derifra gikk han til Eid. Da står det i tingboka jeg siterer fra, at han stjal klær, støvler og mat fra Thosten (Tosten eller Torstein) Eid. Derifra drog han østover mot Sverige og blei tatt.

Jeg tok det for gitt at det var Eid i Blaker. Men det var naturligvis Eid i Høland, det som i dag er Eidsverket på Bjørkelangen i nordre Høland. Jeg burde ha skjönt det, han var jo på vei mot svenskegrensa. Torsten/Tosten Alfsen var født cirka 1620, og er nevnt som bruker på Eid fra 1646

hvor han blei gift med enka på gården. Odd Ottesen skriver om Tosten, som jeg liker å kalle ham, i en artikkel i Romerike Historielags årbok fra 1992. I bygdeboka for Høland, bind to, nevnes han på side 56 og 57 under Eid. Han og kona solgte Eid i 1692, og tyven Bent var der i 1678. Tosten var sønn på Østre Nes i Høland. Foreldre var Alf O. Nes og Kari/Karen Andersdatter. I ei annen bygdebok for Høland, bind 6.1, side 36, kan du lese om familien som mange av oss hølendinger stammer fra. Mye er sagt og skrivi om Alf og avkommet, det var urolige tider i landet og i Høland. I følge bygdeboka og Odd Ottesen er det ingen av oss som stammer fra Tosten Alvsen, han hadde ingen egne unger.

Lensmannen Sven Svensen på Mellom Rakkestad kan du lese om i bygdeboka bind 6.3 side 270 og videre der. Han var lensmann i Høland fra 1646. Om vi skal si noe godt om tyven Bent, var det at han stjal fra de rike.

2. TORSTEN ALFSEN EID, født ca. 1620, levet ennå 1694.¹³

Han er nevnt som bruker fra 1646 på søndre Eid, hvor han ble gift med enken på gården. I likhet med sin bror Jørgen Skrepstad var også Torsten Eid svært mye brukt som lagrettemann. Torsten Eid og kona solgte i 1692 det han eide i søndre Eid, 1 skpd, til Erik Pettersen på Fredrikshald.¹⁴

Gift 1) med GURO GUDMUNDSDATTER, som døde på Skrepstad julaften 1679, datter av Gudmund Skrepstad N. Guro var gift første gang med GULBRAND EID – se under.

Torsten Alfsen ble gift 2) med KIRSTEN ENGEBRETSDATTER, som levet 1692. Kirsten må ha vært enke etter *Peder Gulliksen Skamo*, født ca. 1625, levet ennå 1671. For i 1687 og 1694 omtales Peders sønn Engebret Pedersen (ca.1665–1696) som stesønn av Torsten Eid;¹⁵ Engebret bygslet mellom Ilebekk bare et par måneder før han døde.

Torsten Alfsen Eid ser ikke ut til å ha etterlatt seg barn.

Historie om nissen, fra Høland

Nedskrevet av A. Krogh.

Gjengitt i «Romerike 1»

Utgitt Bergen 1932

Saa bra nissen ellers kan væra, er han slem etter udøpte onger, han ville bytte dem til sig. I 1831 ble en gutonge født paa Øvre Krok. Mora me ongen aa opvartning laa i kammerset, i kjøkkenet laa to karmenner. Utpaa natta blei de uro i kammerset. Dom i kjøkkenet hørde Fadervor aa Jøssenamn aa slikkt. Om morrann fortelde kvinnfolka att dom hadde set to nisser ved ommslysken, den ene høg som bordet, den andre som en nyfødd onge, begge to i graa klær aa rau toplue. Den vesle var fresk som en fisk, hoppa op på ommen aa nerigjen i runnkast. Det var klart at den store ville bytte bort den vesle, men det greidde sig den natta, aa om morran ble ongen himdøft aa fekk arvesølv aa staal i reiva. Øvrekroken var paa nippe tel aa faa en bytting i huse den natta, ein med stort hue og lite vett.

Tegning: Theodor Kittelsen. Foto: Severin Worm-Petersen. Norsk teknisk museum.
CC BY 4.0 DEED

Smultringer til jul

Av Bente Arnesen

Et lass med smultringer.

Foto: Bente Arnesen

Jeg anbefaler alle å koke smultringer til jul. Det er både lettvinnt og godt. Det tar to – tre timer, men er vel anvendt tid. Oppskrifta nedenfor er fått fra tante Hilda og gir omtrent 100 stykker, jeg trur kanskje ho fikk oppskrifta på husmorskolen på Momoen i 1947. Det er fint å fryse de ned og så bare ta opp noen få om gangen til kaffen utover i jula. Varm de litt på vedovnen eller i steikeovnen og de vil smake himmelsk.

4 egg og 3 dl. sukker piskes stivt.
5 dl. fløte piskes nesten stiv.
Dette blandes og tilsettes 13 dl. hveitemjøl, 6 ts bakepulver og 1 ts kardemomme.

Deigen settes litt kaldt til neste dag, med et glasshandkle over. Det blir for kaldt i kjøleskapet. Et kaldt kott eller noe sånt passer fint.

Ta litt mjøl på bordet og kjevl deigen ut litt etter litt. Den må omtrent være en halv centimeter tjukk, og så stikker du ut smultringene ved hjelp av en egen

greie du får kjøpt på butikken. Legges på steikeplater eller andre plater. Kan legges i kjøleskapet etter at de er stikki ut.

1 kg Flott matfett eller 1 ¼ kg Delfia matfett smeltes i (jern)gryta. Kan prøve koke med de små runde, og det lønner seg å ha to trepinner til å fiske smultringene opp fra gryta med. Kommer de altfor fort opp igjen er smultet for varmt, og de er råde inni. Blir de liggende for lenge trekker de til seg for mye fett. Skal kokes 4 – 5 minutter. Legges på rist med papirhandkle på.

Husk at matfett og smult i gryta er ekstremt brannfarlig! Om ulykka er ute og det flammer opp, ikke bruk vann! Ha et lokk liggende klart, et stort badehandkle og ullteppe kan også ligge klart. Så kveler du varmen med det. Det er ikke farlig bare du er forsiktig, varm smultet/fettet sakte opp, ikke la det bli for varmt, og ha det nevnte liggende klart. Små unger bør holdes på forsvarlig avstand, i hvert fall ikke uten en voksen som passer godt på.

Gammel skog funnet under bygging av rv. 120 Gjerdrum (1969)

Av Per Bjortjønne

Pensjonert ingeniør og tidl. anleggsleder i det gamle Statens Vegvesen, Akershus.

Drøye 7200 år gml. skog ble i 1969 gravd frem av en bulldoser ca. 4-5 m under terrengoverflaten i vegskjæringen ca. 200 m sør for Helen bru i forbindelse med bygging av veganlegget rv. 120 Backervillaen – Hellen.

I år (2023) lykkes det å få trevirket overlevert og undersøkt ved NTNU i Trondheim for aldersdatering. Rapporten derfra viser 7 kalibrerte C14-tester som viser dateringsresultater sprikende mellom 5175 – 5291 f.Kr. altså ca. 7200 – 7300 år gammel skog mest sannsynlig alm. Se [Gjerdrum Historielags hjemmeside](#).

Historikk: Undertegnede var vegvesenets anleggsleder under utbedring av rv. 120 (bygging ny trase ca. 1200 m) mellom Kråkvål (Backervillaen) - Helen bru i Gjerdrum i 1969. Maskinentreprenør Brødrene Mo utførte planering av vegtraseen midtsommers 1969 med datidens største bulldoser i Norge (merke CAT D8).

Maskinfører Alf Mo i entreprenørfirma Brødrene Mo fra Sørumsand kom en dag løpende inn til meg i kontorbrakka og fortalte at han hadde begynt å kutte tynne trær som krysset vegtraseen (traubunn) og ba meg komme ut for å se nærmere på dette. Stedet var ca. midt i jordskjæringen i stigende terreng ca. 200 m syd for Helen bru. Der fikk jeg se en tynn stripe med sydover-hellende skog (muligens noe slakere enn 45 grader) omsluttet av blåleire. Mørkere blåleire på undersiden av skogsstripen og noe lysere blåleire over. Skogen var under 0,5 cm i diameter i østre vegkant av traubunn minimum ca. 3 m under opprinnelig terreng, mens diameteren økte til ca. 4-6 cm i vestre kant av traubunn minimum ca. 5 m under opprinnelig terreng. Bulldoseren hadde kuttet ca. 7-8 cm av trestammene for hver passering med masser dyttet til vegfyllingen nærmere brua.

Noen av disse bitene ble plukket opp i en plastikkpose før de så ble lagret i 2 stk. to-liters norgesglass. Disse glassene dukket frem igjen ved flytting til ny leilighet i 2014. Bare ett av glassene overlevde og ble gitt videre til Gjerdrum Historielag v/ Ola Kroken i håp om at dette

trevirke kunne bli aldersbestemt.

Undertegnede så for seg at skogen måtte ha blitt begravd av rasmasser nordfra en gang mye nærmere vår istid - lenge før dagens Gjermåa hadde rukket å grave seg ned til fast fjell i fossen under dagens Helen bru. Muligens er dette toppen av eldgammel lauvskog som er lagt over ende av blåleiremasser i bevegelse. Skogen lå under et 2,5-3,0 m tykt lag av oksidert leire (tørrskorpeleire) som dannes over lang tid etter landhevingen fra slutten av istiden. Stedet kan muligens utpekes med ca. 20-30 meter nøyaktighet av undertegnede.

Gammel skog på glass. Foto: Privat

Resultat av aldersundersøkelsene mottatt fra NTNU: I år (2023) lykkes det å få trevirket overlevert og undersøkt ved NTNU i Trondheim for aldersdatering.

Rapporten derfra viser 7 kalibrerte C14-tester som viser dateringsresultater sprikende mellom 5175–5291 f.Kr. altså ca. 7200–7300 år gammelt skog mest sannsynlig alm.

Rapporten kan dere lese på hjemmesiden til Gjerdrum Historielag.
<https://www.gjerdrumhistorielag.no>

Gåter til juleselskapet

- * Oppå en haug vekser en skau, to blanke tjenn, ei rykendes pipe, ei malendes kvenn, en hekk, en sekk, en rennendes bekk og to stolper.
- * Rundt som et egg og lang som en kjerkevegg.
- * Hopper som en hara og går som en mann. Finnes i alle land.

Svar et annet sted i bladet.

Komet

Jeg sto i flere kvelder - og netter - og tittet på en komet med japansk navn, men da jeg fikk høre at det skulle gå langt over 20 tusen år innen den slang innom igjen neste gang, da syntes jeg tittinga var nokså unødvendig.

Juel Stubberud

Melkeringer og rømmekoller

Av Elin Løken

Sommerminne: På varme sommerdager i «gamle dager» smakte det godt med melkeringer eller rømmekolle. Dette ble laget i små boller av varm nysilt melk, eller silsup som det gjerne ble kalt, og litt sur melk eller rømme. Etter et par dagers opphold på en hylle høyt opp, stivnet melka og fløten la seg som et lokk på toppen. Med knust kavring, kakesmuler eller flatbrød pluss litt sukker var dette god sommerdessert for mange.

(Et godt alternativ når det blir for mye julemat. red. anm.)

Før separatoren kom i bruk, satte budeia bort melka i store trekar for å skumme av fløten, eller for å la den syrne til surmelk. Disse karene ble noen steder kalt melkeringer, andre steder sa de kolle, bunke eller ask. Karene var lagget, dvs hadde vegger av korte staver. Disse sto langs kanten av en rund eller oval bunn i tre og ble holdt sammen av seljekvister eller jernbånd. En eller to av stavene var ofte litt høyere enn de andre, dette var godt å holde i når store melkeringer eller rømmekoller skulle flyttes.

De færreste har i dag tilgang på nysilt melk, men det går helt fint å bruke vanlig melk fra butikken også. Nettstedet tine.no anbefaler å varme opp melken til litt under kokepunktet for så å avkjøle til 20-25 °C før den sure melken blandes i. Etter ca. et døgn på et lunt sted vil melken ha stivnet, og bør settes kaldt til den skal spises.

Hjemme har mannen min i sommer laget melkeringer i stekeovnen i stedet for å koke opp melka på forhånd. Da varmer han opp stekeovnen noen minutter til 40-50 °C før han setter inn skålene med en blanding av helmelk og kefir. Så skrur han varmen helt av, men sjekker av og til om det trengs en liten «boost» for å opprettholde den lune temperaturen i ovnen. Etter snaue 2 dager har vi deilig lunsj eller dessert toppet med sukkerkavring og kanskje noen friske bringebær.

Til hver skål har vi brukt 2,5 dl helmelk og 2 ss kefir. Foto: Elin Løken

Magnus Lagabøtes landslov

Fra Lokalhistoriewiki

På forsiden til Lokalhistoriewiki er månedens dugnad: Magnus Lagabøtes landslov. Loven fyller 750 år i 2024. Lokalhistoriewiki et godt bidrag til å sikre vår lokalhistorie for fremtiden. Lokalhistorien er viktig for steders identitet og derigjennom tilhørighet.

Om månedens dugnad står det:

Gjennom Månedens dugnad vil vi dels vise fram mangfoldet i wikien, dels invitere deg med i arbeidet mot enda større mangfold. Mange opplever at de kan bidra med mer enn de trodde når de først tar seg en tur utafør vante stier. Kanskje kan du skape en liten spire om til en fyldigere artikkel eller få fram en ny spire om et av dugnadstemaene. Kanskje har du bilder eller personlige minner du vil dele. Det kan også være du blir oppmerksom på andre typer dugnadsoppgaver. For selv om du er vant med dugnadsånden på Lokalhistoriewiki, er det ikke sikkert du har tenkt på at «digital løvraking» kan få innholdet til å tre enda bedre fram. Kanskje kan du rette distraherende skrivefeil, sette bilder inn i artikler, kategorisere eller identifisere. Det er mange oppgaver å ta av!

Magnus Lagabøtes landslov eller bare Landsloven var en lovsamling som ble vedtatt under kong Magnus Lagabøte i 1274. Den er opphavet til hans tilnavn, «lovforbedreren». Loven samlet de gamle landskapslovene i én felles lovsamling som var gjeldende rett for hele landet. I 1276 kom Byloven i tillegg til Landsloven.

Magnus Håkonsson begynte sitt arbeid med å gi ut reviderte landskapslover. Gulatingsloven kom i 1267 og Eidsivatingsloven og Borgartingsloven i 1268. I 1269 forsøkte kongen å gi en ny Frostatingslov, men den ble avvist av tinget. Årsaken var at kongen hadde gått for langt i å revidere kristenretten, uten at erkebiskop Jon Raude hadde vært involvert. Et forsøk på å gi ny lov for Island stranda også, og først i 1273 ble Jarnsíða vedtatt av alltinget.

I 1274 klarte kongen å få godkjent loven på Frostating. Dermed var landskapslovene harmonisert, og det var mulig å gå en ny runde for å få godkjent landsloven. Den ble vedtatt på Frostating, og senere godkjent av de andre landskapstingene. Opphavsmessig kan loven deles i fire omkring like store deler. En fjerdedel er eldre norsk rett som er henta direkte inn, en fjerdedel eldre rett som er noe omarbeida, en fjerdedel eldre rett som er sterkt omarbeida, og den siste fjerdedelen er ny rett. Det ser ut til at de

Fra prologen, med miniatyr der kongen gir loven til folket. Fra Codex hardenbergianus, Det kongelige biblioteket, Danmark. Denne utgaven er siden 2020 utstilt på Nasjonalbiblioteket i Oslo.

Foto: Ukjent/Universitetet i Zürich

fire landskapslovene har fått omtrent like mye plass i landsloven, slik at den ble en god sammensmelting av de eldre lovene. Magnus ga også lover for Island, men der ble ikke landsloven innført. Som nevnt hadde de Jarnsíða, og i 1281 kom en egen islandsk landslov, Jónsbók.

Landsloven ble fulgt opp av byloven i 1276 og av Hirdskrá omkring 1277. Byloven ble gitt for Bergen, og etter hvert kom også bylover for de andre byene. Hirdskrá er en hoff- og administrasjonslov.

Landsloven overlevde inn i dansketiden. I 1604 ble den delvis erstattet av Christian IVs Norske Lov, men dette var stort sett en oversettelse til dansk av Landsloven. Først i 1687 kom Christian Vs Norske Lov, som var en moderne lovsamling. Men også i denne finner man noen bestemmelser som ble videreført.

Loven er delt i ni hovedbolker:

- Tingfarebolken, som omhandler rettssystemet.
- Kristendomsbolken, som omhandler kongemakta.
- Landevernsbolken, som omhandler forsvaret av riket.
- Mannhelgbolken, som omhandler vern av lov og eiendom.
- Arvebolken, som omhandler ekteskap og arv.
- Odelsbolken, som omhandler odelsjord.
- Landsleigebolken, som omfatter andre jordeiendomsforhold.
- Kjøpebolken, som omhandler gjeld, pant og handel.
- Tjuveribolken, som omhandler eiendomsforbrytelser og ed som bevismiddel.

Hver av disse bolkene er delt i flere kapitler, og det er totalt omkring 220 kapitler i loven. Hver av disse er igjen delt

i enkeltregler, som det er omkring 1000 av.

Delinga i ni bolker er ikke en ny oppfinnelse. Den er henta fra den gamle romerske lovgivninga, der Codex i Corpus juris civilis var delt i samme antall bolker. Selv om innholdet i bolkene er annerledes, viste Magnus på den måten at han fulgte den romerske tradisjonen. Dette fulgte han opp da han ga ut retterbøter som en tiende bolk; Codex ble fulgt av den tiende bolken Novelle. I Magnus sitt tilfelle var retterbøtene allerede tatt inn i selve landsloven, så det var egentlig unødvendig med en tiende bolk - det understreker at det var viktig for ham å følge eldre tradisjon.

En spesiell ting med landsloven, sett opp mot europeisk lovgivning i den tida, er at den er skrevet på norrønt. Ellers er det latin som er det juridiske språket, men i Norge valgte man altså å videreføre bruken av norrønt slik det hadde vært i landskapslovene. Dette hadde en stor betydning for folks mulighet til å forstå loven. Selv om de fleste ikke kunne lese, betyr bruken av folkespråket at noen kunne lese det opp for dem, og de ville forstå det som ble lest. Hadde loven vært på latin måtte noen ha oversatt det, og det ville fort blitt vanskeligere å forstå, fordi den som leste ikke kunne oversette alle de juridiske begrepene fra latin.

Kilder og litteratur:

Aftenposten.no, 2. august 2018: «Praktutgave av Magnus Lagabøtes landslov til Norge». Videre lesing: «Magnus Lagabøtes landslov» i *Store norske leksikon*. *Lov og lovgivning i middelalderen*. Anna Catharina Horn og Karen Arup Seip (red.). Nasjonalbiblioteket, 2020. Nota bene 14.

Svar på gåtene

Et menneske

Et garnnøste

Skjæra

Blodklubb

Av Bente Arnesen

Blaker bygdekvinnelag koker hvert år en haug med blodklubb som de selger.

De gjør visst gode penger på det, vel fortjent spør du meg. Blodklubb hører tradisjonelt til i førjuls- og slaktertida. Det finnes sikkert flere oppskrifter og her kommer den jeg bruker og som er godt prøvd i tre-fire generasjoner nå.

Det gjelder å sikre seg nok blod, en liter med grise- eller okseblod og halvannen kilo med ister (fra gris). Du får kjøpt det i de fleste større matbutikker, i hvert fall litt utover bygdene. Se etter i frysedisken og putt det i fryseboksen når du kommer hjem.

To-tre dager før kokinga må jeg ha teina isteret, det er veldig forskjellig kvalitet på isteret, men brett det ut og dra av det tjukkeste skinnen. Skjær det i terninger, bland det godt med salt og pepper og lag små snøballer som du legger i kjøleskapet. Husk å ta opp blodet dagen før kokinga, det må jo teine det også.

Sjølve deigen består av 1 kilo fint, sikta rugmjøl, 1,7 kilo hveitemjøl, 5 litt store raspa potitter, 1 liter blod (kan med fordel siles), ½ liter mjølk og ½ liter vann. I tillegg til om lag 3 spiseskjeer salt, bruker jeg om lag 3 teskjeer nellik, 3 teskjeer allehånde, 3 teskjeer ingefær og 3 teskjeer pepper. Jeg slumper litt med krydderet og bruker nok mer enn dette. Muskat og timian kan også brukes. Alt dette røres sammen til en deig. Du trenger en ganske stor bolle. Deigen settes så

kaldt en times tid. Den timen kan du bruke til å finne fram en stor kjele, kanskje en mindre en i tillegg. Du koker opp lettsalta vann, finner fram ei stor sleiv og nå er det en fordel å være to.

Hvis du tar deigen på bordet må du ha mye mjøl der. Form avlange, 12 – 15 centimeter store boller, eventuelt ved hjelp av ei blaut tresleiv og blaut håndflate. Klem inn en bolle med ister i hver klubb og klem godt rundt. La klubben ligge litt i sleiva nedi vannet før de slippes nedi. Klubben skal småkoke bortimot to timer.

Klubben serveres rykende varm med sukker og/eller sirup på. Salt og pepper må også stå på bordet. Jeg liker best bare sirup, men der er meningene mange og delte.

Klubben er fin å fryse ned til seinere bruk, eller den holder seg bra flere dager i kjøleskapet. Kald klubb med sirup smaker kjempegodt. Klubben kan varmes opp igjen i litt kjøttbuljong, eller du kan steike den. Skjær den i skiver eller opp i terninger. Brun litt smør i panna, ha i litt mjøl og mjølk og la dette koke litt før du har i klubben. La dette surre ei stund. Sukker eller sirup has på.

Om hva som er godt å drikke til klubben er meningene også mange. Noen sverger til mjølk, andre til cola, - det får bli opp til den enkelte.
Lykke til!

Felttjenesteøvelsene mellom Nitelven og Vormen 1907

Fra Lokalhistoriewiki og Steinar Bunæs

En lørdag kveld kom denne e-posten fra Steinar Bunæs. Lokalhistoriewiki er et fantastisk verktøy for lokalhistorie. Her kan du bidra med stoff. Det finnes sikkert mange historier og bilder fra denne «øvelsen» der ute. Denne artikkelen er en inspirasjon til å bidra på Lokalhistoriewikien, og et eksempel på å bruke stoffet i artikler.

Hei

«Felttjenesteøvelsene mellom Nitelven og Vormen 1907»

Da vi først kom på sporet av denne, hev jeg meg på og fikk stablet sammen dette - se https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Felttjenesteøvelsen_mellom_Nitelva_og_Vorma_1907

Det viste seg at denne allerede befant seg på Kjellerhistorien, meget beskjedent og dessuten feil årstall.

Kong Haakon og Dronning Maud i Sam Eydes bil. Bildet er hentet fra Nasjonalbibliotekets bildesamling. Del av Sam Eyde-arkivet - feltmanøveren 1907.

Fotograf: Ukjent. Kopiert fra Lokalhistoriewiki

«Felttjenesteøvelsene mellom Nitelven og Vormen 1907»

var en militærøvelse på og ved Gardermoen på Romerike i september 1907. I alt 13917 mann, 2959 hester, 42 kanoner, 21 mitraljøser og 573 vogner deltok. Bare ved sydpartiet som blant annet forsvarte Kjellerområdet (riktignok før det var noen flyplass å forsvare) var det mer enn 5000 soldater og 1600 hester. Manøveren er av stor interesse på flere måter – ikke minst fordi man få år senere skulle treffe et viktig valg av flyplassområde.

Fremtredende gjester på besøk

Kong Haakon VII, dronning Maud og statsminister Christian Michelsen var alle og tok manøveren i øyesyn. Industrigründeren Sam Eyde stilte sin elegante bil til disposisjon for Kongen og hans følge. Flere utenlandske observatører fulgte øvelsen med stor interesse – men ingen svenske var å se.

Det ble utarbeidet en fyldig rapport i etterkant. Kjellerholen og Skedsmo var oppmarsjområde for parti Syd. Stort fokus på bruk av elver som barrierer. Meget forseggjort planleggingsarbeid

Tett mellom viktige hendelser

Det er interessant å registrere hvordan ulikeartede, men svært sentrale hendelser følger tett på hverandre før og etter 1905 – både nasjonalt og internasjonalt:

- 1900 Fetsund batteri ferdig
- 1902 Høgås batteri ferdig
- 1903 Brødrene Wrights første flytur
- 1905 Unionsoppløsningen
- 1906 Kroningen av Kong Haakon og Dronning Maud
- 1907 Felttjenesteøvelsen Nitelva – Vorma
- 1908 Lillestrøm kommune utskilles fra Skedsmo
- 1912 Kjeller flyplass etableres
- 1914 Første verdenskrig bryter ut
- 1916 Kjeller flyfabrikk etableres
- 1918 Første verdenskrig slutter

*Bildet nedenfor: Hvilende soldater.
Fotograf: Ukjent. Sam Eyde arkivet.*

*Vi trenger mer informasjon om Hvilende soldater. Har du informasjon?
Bildene er hentet fra Nasjonalbibliotekets bildesamling. Kopiert fra Lokalhistoriewiki.*

Bildet over: Gruppe soldater i telt. Kjenner du noen?

Bildet nedenfor: Parade under mannøveren 1907.

Juleball i Skedsmo fra 1955

Av Aud Siri Hønsen Huseby og Vidar Larsen

I okkupasjonstiden var de fleste ungdommene i dette landet avskåret fra å møtes til hygge og festlige lag i større grupper. Derfor følte mange ungdommer at de fikk en tapt ungdomstid under krigsårene.

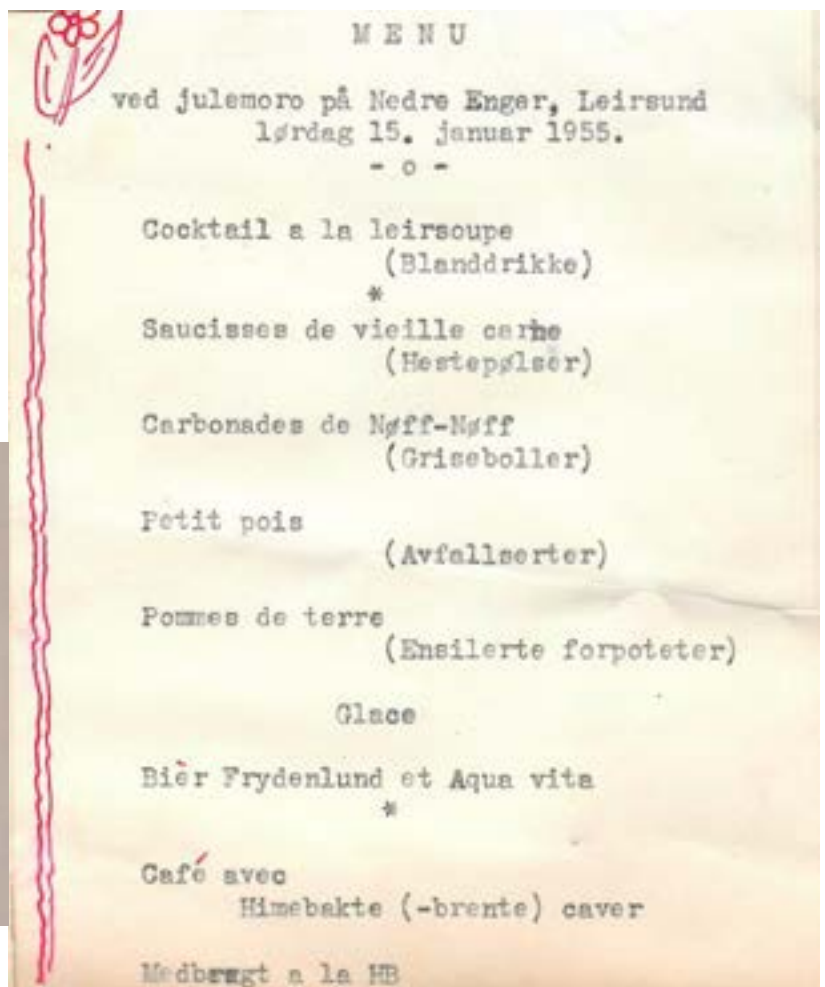
Etter frigjøringen fikk de fleste andre ting å bruke fritiden på, landet skulle bygges opp igjen. I de første fredsårene var det knapphet og rasjonering på de viktigste varer, som vi i dag knapt registrerer. Sjølberging var stikkordet i det daglige, samtidig skulle det avsettes tid til familieplanlegging. Dermed ble det lite tid igjen til fritidssysler. Midt på 50-tallet følte mange et behov for å ta igjen litt av det tapte fra de mørke krigsårene.

Senhøstes 1954 var det noen av bygdas unge sjeler som satte fram en god idé. Og denne idéen, den vokste seg større og ble satt i verk. Julemoro - juleball - en tradisjon i mange av våre nabobygder, så hvorfor ikke hos oss? Det ble spurt og diskutert av så mange som mulig, og stemningen var opplagt for. En festkomité ble nedsatt, og hjulene ble satt i sving.

Den 15. januar 1955 ble dagen denne gang. Og Nedre Enger i Leirsund ble leiet. Herr Mathisen på Strømmen ble bedt om å sørge for varm aftens. Så ble skriftlig innbydelse sendt ut. Det ble sendt ut innbydelse til 90 stk.

Juleballet viste seg å være både vellykket og seiglivet. Det ble gjennomført hvert år første lørdag i januar til og med 2010. I 2011 var påmeldingen så lav at man avlyste ballet for første gang, og dermed var en lang og ærerik juleballfeiring gått over i historien.

Herr Tor Mathisen fra Strømmen sørget for maten. Menyen lød på pølser, karbonader, erter, gulrøtter, poteter, saus. Til dessert: krokanis. 1/2 øl til hver. For dette betalte vi kr 10,- pr. snute. Vi serverte ellers cocktail ettersom gjestene kom. Dessuten dram til maten. Vi hadde skrevet en del menykort.

De hadde også egen sang.

Den glade Skedsmosokning

Tekst: Inger Børke
Melodi: Den glade vandrer av Friedr. W. Møller

Den glade Skedsmosokning fester hele natta lang. Den glade Skedsmosokning Synger villig vekk sin sang. Falleri-fallera

.....
Synger villig vekk en sang.

Den glade Skedsmosokning svinger flott sin pikelill. Den glade Skedsmosokning har det store, stor smil Falleri

Den glade Skedsmosokning er `ke seig som leira vår.

Den glade Skedsmosokning Holder juleball hvert år. Falleri

Den glade Skedsmosokning er i form når det er fest.

Den glade Skedsmosokning Er en kjær og velsett gjest. Falleri

Trøstesang for slitne Skedsmosokninger

Mel: Jeg vil bygge meg en gård

Damer: Han er sliten – ei mer tess
Overtid med masse stress
Jogger panisk, spiser piller
Kan `ke lese uten briller

Ref: Det er ikke mere vår
Trøste oss som tida går.

Herrer: Hun har hetetokter støtt,
Og om kvelden er hun trott
Sitter der med slappe pupper,
Foran TV-skjermen dupper

Ref:

Damer: Magen øker jevnt og trutt
Han har ikke mere futt
Han kan ikke holde varmen,
Klarer ikke bøye armen

Ref:

Herrer: Hun får rynker, fler og fler
Krysser beina når hun ler
Vekta øker, klærne strutter
Hammertær og åreknuter

Ref:

Damer: Prøver seg på swing og rock,
Men får heksekudd og brokk
Tenna krones, håret gråner
Sveisen hentes eller lånes

Ref:

Herrer: Spiser fiber – Nutrilett
Sink og kalk, blir aldri mett
Hun har vanskelige dager
Øresus og PM-plager

Ref:

Alle: Dette var da veldig trist
La oss fastslå helt til sist
Det er sikkert overdrevet
Det som her blir sunget, skrevet

Ref: Det blir sikkert mere vår
Og juleball til neste år.

45. JULEBALL

9.1.1999

Gledelig Jul -

Godt nytt år

Ønskes dere av festkomiteen

Trine Marstad, Hans Martin Fuller, Liv Loken Asak

Tore Skogvold, Anil Siri Huseby, Sigurd Aamodi

Danseløver i Skedsmo. Foto: Fra bildesamlingen i arkivet til Juleball i Skedsmo

~~Avsender:
Romerike Historielag
Postboks 175:
2021 Skedsmokorset~~

BYPOST

Julepresanger!

Se vår bokliste på: www.historielag.no

Romerike Historielag

Fra middelalderen til dampens tid

Fem bøker om Romerikes historie

Årbok XIX 1998

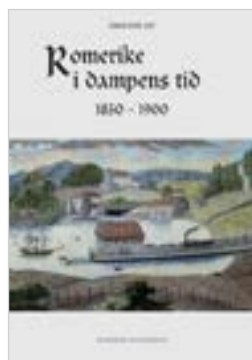
Årbok XX 2001

Årbok XXI 2005

Årbok XXII 2009

Årbok XXIII 2017